

УДК 368
DOI 10.33244/2617-5940.2.2019.20-32

Богриновцева Л. М., Чамор Г. С.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сутність фінансової стійкості та необхідність її забезпечення в умовах посилення кризових явищ в економіці держави. Проаналізовано сучасний стан діяльності страхових компаній, а саме: тенденції до зміни кількості страховиків на фінансовому ринку та основні показники їх діяльності. Висвітлені основні проблеми забезпечення фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній, які як і фактори впливу на неї, варто поділяти на внутрішні та зовнішні. На основі вказаних проблем було узагальнено ключові напрямки вдосконалення діяльності страховиків та їх фінансової стійкості зокрема.

Ключові слова: страхування, страхові компанії, фінансова стійкість страхових компаній, власний капітал, тарифна політика, перестраховування, страховий портфель.

Богриновцева Л.М., Чамор Г. С.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ УКРАИНЫ

В статье рассмотрена сущность финансовой устойчивости и необходимость ее обеспечения в условиях усиления кризисных явлений в экономике государства. Проанализировано современное состояние деятельности страховых компаний, а именно: тенденции к изменению количества страховщиков на финансовом рынке и основные показатели их деятельности. Освещены основные проблемы обеспечения финансовой устойчивости отечественных страховых компаний, которые по факторы влияния на нее, стоит разделять на внутренние и внешние. На основе

указанных проблем были обобщены ключевые направления совершенствования деятельности страховщиков и их финансовой устойчивости в частности.

Ключевые слова: страхование, страховые компании, финансовая устойчивость страховых компаний, собственный капитал, тарифная политика, перестрахования, страховой портфель.

Bogrinovtseva L.M., Chamor G.S.

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANIES OF UKRAINE

The article deals with the essence of financial stability and the necessity of its provision in the conditions of aggravation of crisis phenomena in the economy of the state. The current state of activity of insurance companies is analyzed, namely: tendencies to change the number of insurers in the financial market and the main indicators of their activity. The main problems of ensuring the financial stability of domestic insurance companies, which, as well as the factors influencing it, should be divided into internal and external. On the basis of these problems, the key directions of improvement of the activity of insurers and their financial stability in particular were summarized.

Keywords: insurance, insurance companies, financial stability of insurance companies, equity, tariff policy, reinsurance, insurance portfolio.

Постановка проблеми. На сьогодні, найвищим пріоритетом для будь-якого страховика являється забезпечення належного рівня фінансової стійкості, тому що хоч би один натяк на потенційну чи реальну фінансову нестабільність загрожує основній ідеї його діяльності. Саме тому питання про необхідність управління фінансовою стійкістю страховиків не викликає жодних сумнівів. Так, інформація про стійкість страхової компанії потрібна клієнтам та її партнерам, а також власникам та потенційним інвесторам, і, звичайно, державі, яка регулює страхову діяльність. Самі ж страхувальники

зацікавленні в фінансовій стійкості, тому очікують, що страховики підтримуватимуть високий ступень платоспроможності та отримуватимуть високі кредитні рейтинги від рейтингових агентств. Для цього, перш за все, необхідно щоб страховик мав достатню величину власного капіталу, який виступає буфером, що захищає від непередбачуваних збитків і, у випадку наявності будь-яких проблем, дає можливість страховій компанії продовжувати власну діяльність та одночасно вирішувати дані проблеми. Тобто, підтримання достатньої кількості капітальних ресурсів буде сприяти більшій довірі із боку страхувальників, кредиторів та ринку в цілому до фінансової стійкості та стабільності страховика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретичним та практичним основам управління фінансовою стійкістю страховиків, а саме проблемам діяльності та напрямків її вдосконалення, присвячено роботи таких українських дослідників: В. Базилевича, А. Бойка, Л. Богріновцевої, О. Вовчак, О. Гвоздека, Н. Грищенко, М. Житаря, М. Кужелева, С. Онишко, В. Пластун., В. Сухова, Т. Федорової, В. Шахова та інших. Однак, результати вже проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити потреби теорії й практики управління фінансовою стійкістю страхових компаній та визначити основні напрямки її вдосконалення в умовах посилення кризових явищ в економіці держави.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо напрямків вдосконалення управління фінансовою стійкістю страхових компаній в умовах посилення кризових явищ в економіці держави.

Виклад основного матеріалу. Основною метою функціонування страхової діяльності є те, що вона покликана забезпечувати можливість передавання ризиків від страхувальника до страховика й, тим самим, підвищувати стійкість бізнесу відповідного підприємства-страхувальника або забезпечувати збереження належного ступеня добробуту фізичної особи-

страхувальника. За відсутності об'єктивних гарантій здатності страховика відповідати за власними зобов'язаннями страхування позбувається будь-якого сенсу. Разом з тим, зростання обсягу прийнятих страховиком ризиків повинне бути збалансованим різноманітними методами, а саме: збільшення величини страхових операцій, перестраховуванням, співстрахуванням, а також управлінням страховими резервами та андеррайтерською політикою. У другому випадку, страхувальник, що передаючи страховикові один ризик, придбає для себе інший ризик – власного банкрутства.

Тому, виходячи із природи функціонування страхової компанії, історично сформувався головний критерій її оцінки – це фінансова стійкість. В сучасних умовах постає питання про забезпечення й управління фінансовою стійкістю, що є однією із обов'язкових умов діяльності страховика і, яке дозволяє функціонувати їм як на страховому ринку, так й на фінансовому ринку в цілому, й також про створення низки заходів, які будуть спрямовані на підвищення фінансової стійкості страхових компаній.

Розглядаючи термін «стійкість», то він досить часто трактується як можливість системи зберігати відповідні властивості й характеристики незмінними чи майже незмінними. Наприклад, сучасні вітчизняні й зарубіжні енциклопедичні видання та словники визначають поняття «стійкість» як «можливість вистояти супроти чогось, успішно встояти, протистояти силі, витримати або не поступитися» [1, с.14], чи як «постійність, сталість та невідкладність ризику збитків та втрат» [2, ст. 42], або як «спроможність довгого зберігання й проявляння власних властивості, при цьому не піддаватись руйнуванню чи псуванню» [5, с.112], чи як «здатність системи відновлювати попередній чи близький до нього стан після певного збурення, що проявляється у відхиленні параметрів системи від завданого значення» [6, с. 11].

Фінансова стійкість страхових компаній – це такий стан організації їх грошових потоків як вхідних, так й вихідних, при якому вони здатні своєчасно і у повному обсязі виконувати всі зобов'язання за негативного

впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів, а також виконання зобов'язань протягом визначеного часу за рахунок власних і залучених ресурсів та можливість адаптування до постійно змінюваного ринкового середовища.

У Законі України «Про страхування» [12] сам термін «фінансова стійкість» є невизначеним. Але законодавчо встановлено, що виконання обов'язків страховика з виплат за зобов'язаннями має забезпечуватися трьома умовами платоспроможності:

- 1) наявністю сплаченого статутного фонду і гарантійного фонду страховика;
- 2) створенням страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат;
- 3) перевищенням фактичного запасу платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

Беручи до уваги світовий досвід, перш за все, потрібним є активна участь держави щодо розробки вимог, які, звичайно ж, відповідатимуть сьогоdnішнім викликам. На думку деяких вчених [8], доцільним є перегляд саме вимог ЗУ «Про страхування» [12] у частині щодо забезпечення платоспроможності страхових компаній:

1. Вимога щодо додержання мінімального розміру статутного капіталу страховика повинна перевірятися не тільки на дату його державної реєстрації, але і кожні хоча б 3 роки його постійного функціонування. Тоді, якщо фактичний обсяг капіталу буде меншим за встановлений рівень, то страховик повинен збільшити її. Оскільки в страховій діяльності наявні такі випадки, коли страхові виплати виконуються вже після закінчення терміну дії договору, тому в світовій практиці доцільним вважається фінансова звітність, яка буде скорегованою через кожні 3 роки.

2. У чинному законодавстві України існує вимога тільки щодо потреби в гарантійному фонді страховика. Тому страхові компанії нічого не зобов'язує створювати та нарощувати даний фонд у достатньому обсязі з метою забезпечення фінансової стійкості. Тобто, має бути чітко

встановлений мінімальний рівень даного показника згідно до сучасної кон'юнктури ринку та галузі страхової діяльності.

Так, станом на I півріччя 2019 року кількість страхових компаній (СК) становила 249 (таблиця 1), з яких 26 СК зі страхування життя (СК «Life») та 223 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК «nonLife»). За I півріччя 2019 року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року кількість страхових компаній зменшилась на 42 СК або на 14,4%.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній «nonLife» та «Life»

№ п/п	Кількість страхових компаній	Станом на I півріччя					Відхилення +-
		2015	2016	2017	2018	2019	
1.	Загальна кількість	361	310	300	291	249	-112
2.	СК «nonLife»	312	271	264	260	223	-89
3.	СК «Life»	49	39	36	31	26	-23

Джерело: [11]

У порівнянні з I півріччям 2018 року на 3 865,8 млн. грн. (16,5%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, а обсяг чистих страхових премій збільшився на 3 373,8 млн. грн. (20,1%). Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування, а саме:

- 1) автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 1 259,6 млн. грн. (21,1%));
- 2) медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 711,3 млн. грн. (42,5%));
- 3) страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових платежів на 662,1 млн. грн. (31,2%));
- 4) страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 422,5 млн. грн. (13,4%));
- 5) страхування життя (збільшення валових страхових платежів на 357,9 млн. грн. (20,7%));
- 6) страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 354,2 млн. грн. (65,3%));

7) авіаційне страхування (збільшення валових страхових платежів на 164,0 млн. грн. (63,8%));

8) страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 109,1 млн. грн. (13,1%)).

Проте, попри позитивну динаміку діяльності страхових компаній в Україні в I півріччя 2019 року, існує велика кількість проблем щодо їх фінансової стійкості, які, так як і їх фактори впливу, поділяються на внутрішні та зовнішні. І ті й інші, мають власний негативний вплив, проте зовнішні проблеми ще характеризуються важкістю їх вирішення, оскільки вони не залежать від діяльності страховика, а потребують покращення як економічного, фінансового, політичного, так і соціального становища в цілому (табл. 2). Всі зазначені проблеми являються взаємопов'язаними та взаємозалежними між собою, тобто, так само як й вирішення зовнішніх проблем призведе до покращення ситуації, так й вирішення внутрішніх – буде доречним для конкурентоспроможного функціонування страхових компаній і страхового ринку в цілому.

Таблиця 2

Основні проблеми фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній

№ п/п	Назва	Характеристика
1.	Зовнішні	<ul style="list-style-type: none"> - несприятлива політична і економічна ситуація у країні; - недосконала чинна нормативно-правова база; - низький рівень життя суспільства; - відсутність довіри населення до страховиків та низький рівень володіння інформацією щодо стану й можливостей страхового ринку; - досить низький рівень забезпеченості страхових вкладень; - низький рівень капіталізації страхових компаній; - відсутність рейтингування; - перестраховання частини вагомих ризиків за кордоном; - необґрунтований та недоречний виток грошових коштів із України; - знецінення національної грошової одиниці - гривні; - неможливість здійснення довготривалих видів страхування; - відсутність мотивації страхової діяльності із боку держави; - не адаптація до тенденцій розвитку світового страхового ринку.
2.	Внутрішні	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність чіткої стратегії власного розвитку; - відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців; - неправильність визначення факторів, які впливають на фінансову стійкість; - відсутність діяльності щодо перестраховання; - недосконалість страхового портфеля страхових компаній і можливості його диверсифікації;

		- неефективна тарифна політика страховиків; - недостатня величина сформованих страхових тарифів; - відсутність інвестиційної й інноваційної діяльності.
--	--	---

Джерело: [3,7,9].

Проблеми фінансової стійкості страховиків можуть бути вирішені за допомогою заходів, які спрямовані на підготовку професійних страховиків. Також важлива роль у подальшому розвитку страхової галузі відводиться державі, яка за допомогою різноманітних важелів та стимулів може впливати на формування конкурентоспроможного страхового ринку. Так, основними напрямками вдосконалення фінансової стійкості страхових компаній та страхового ринку в цілому є:

1. Наявність власного капіталу, який є першоосною фінансової стійкості страховика та є гарантією збереження його фінансової стійкості, оскільки навіть за умови нестачі страхових премій або прибутку від інвестиційної діяльності, які потрібні для виконання поточних й довгострокових зобов'язань, страховик може погасити їх за рахунок власного капіталу. Проте вказана ситуація може виникнути лише у результаті виникнення катастрофічних подій чи кумуляції ризиків одного і того ж виду. До перелічених вимог фінансової стійкості діяльності страховиків варто додати також такі критерії, як проведення бенчмаркінгу, управління діяльністю за центрами відповідальності, запровадження інноваційних послуг та новітніх технологій, а також організація системи ризик-менеджменту. Тобто, базові й додаткові критерії щодо управління фінансовою стійкістю страхових компаній формують цілісну систему, що в разі раціонального і гармонійного функціонування забезпечить досягнення належного рівня стійкості страховика.

2. Запровадження інноваційних послуг або новітніх технологій, які сприяють збільшенню одержаного прибутку й підвищенню фінансової стійкості страховиків. Так, розвиваючи власну інноваційну діяльність у всіх напрямках діяльності, страховик має здатність протягом тривалого терміну

часу одержувати надприбутки або збільшувати фінансові ресурси з метою запровадження новітніх технологій та нових послуг.

3. Забезпечення стійкості на основі здійснення процесу ризик-менеджменту. Тобто, управлінські підрозділи страхових компаній мають досліджувати причини та наслідки попередніх негативних явищ у економіці, при цьому, створюючи за допомогою обробленої інформації короткострокові та довгострокові власні стратегії антикризових заходів. За рахунок чого, можна створити низку превентивних дієвих заходів ще на початкових етапах дестабілізації страхового ринку, яке у результаті призведе до виходу страховика із кризи не лише швидкими темпами, проте і з найменшими втратами.

4. Правильно сформований страховий договір, умови щодо його виконання та оптимізація страхового портфеля, що необхідний для ефективного управління фінансовою стійкістю страхових компаній. Страхові компанії створюють портфелі ризиків, при цьому, приймаючи на себе велику кількість ризиків. Сама ж ризикованість такого портфеля залежить від достовірного визначення ризику та від взаємозв'язку страхових ризиків. Однак, загальний ризик страхового портфеля в цілому, навряд буде дорівнювати сумі ризиків, які складають такий портфель. Саме тому необхідно здійснювати диверсифікацію, яка залежить від розміру прийнятого на себе ризику. Заходи, що спрямовані на управління фінансовою стійкістю страховиків є низкою направлених дій з метою максимального обмеження та попередження будь-яких ризиків. Тому актуальність існування ризик-менеджменту у страховиках є головною складовою частиною саме управління страховими компаніями. Сам же, процес управління ризиками включає аналіз, контроль і фінансування ризиків та здійснюється ще до моменту укладання договору страхування. Зменшення імовірності виникнення страхового випадку в повній мірі відповідає інтересам страхових компаній. Тобто, якщо строк дії договору закінчився, а страховий випадок ще не відбувся, то такі страхові платежі залишаються в страховій компанії у

вигляді доходів, а у випадку, якщо страхова компанія була змушена виплатити страхове відшкодування – це є збитком.

5. Достовірно визначена вартість страхових послуг, що залежить від формування ефективної тарифної політики, яка є основою фінансової стійкості страховиків. Головне завдання під час створення тарифної ставки полягає в визначенні можливої суми збитку, яка припадає на одиницю її страхової суми. Тобто, тариф дає здатність досягти потрібного балансу між доходами та витратами страхової компанії. Тому саме таке балансування і являється фінансовою стійкістю страховика. В структуру тарифної ставки включено усі потрібні фонди та резерви, які призначені з метою виконання страхових операцій. З цього випливає, що страховий тариф являється моделлю страхового фонду, за яким страхування буде беззбитковим.

6. Проведення безпечної програми перестраховування, яка захищає страхову компанію від можливих втрат, яких вона зазнала би за умови необхідності виконання страхових виплат за всіма договорами страхування, при цьому, не маючи перестрахового покриття. Така програма має належним чином співпадати з політикою страховика щодо лімітів й ризикам андеррайтингу, бізнес-ризикам, ризикам катастроф, а також фінансовим можливостям й кредитоздатності перестраховиків. Окрім розподілу ризиків, програма перестраховування може застосовуватися з метою забезпечення позикових коштів щодо надлишку страховика, яка дає можливість йому підвищити обсяги діяльності порівняно із можливими обсягами.

Отже, вказані напрямки, що спрямовані на підтримку фінансової стійкості страхової компанії є системою цілеспрямованих дій щодо максимального обмеження і попередження будь-якого ризику. Сам процес управління ризиками повинен містити аналіз, контроль та фінансування ризику, та здійснюватися ще до укладання договору страхування або ж існують можливості коли управління ризиком відбувається у процесі дії договору страхування. Вказані пропозиції щодо покращення процесу управління фінансовою стійкістю, перш за все, вплинуть на підвищення

прибутковості страховика, і, відповідно, на ефективність його діяльності та поліпшення фінансових показників.

Висновки. Дослідження теоретичних засад щодо фінансової стійкості страхових компаній й пошук напрямків її вдосконалення сприяє створенню ефективного страхового ринку, що являється невід'ємною складовою фінансової інфраструктури країни із ринковою економікою. В сучасних умовах невизначеності й широкої низки ризиків страховики повинні надавати надійний страховий захист як для юридичних, так й для фізичних осіб, при цьому сприяючи їхньому ефективному функціонуванню й забезпечуючи їхню впевненість в майбутньому. Фінансова стійкість страховика - це не тільки важлива передумовою їхнього виживання, але і запорука успішної та ефективної реалізації його місії і стратегічних цілей. Для покращення ситуації щодо управління фінансовою стійкістю страхових компаній варто започаткувати низку умов, а саме: розвиток і розширення усіх видів страхування методом запровадження європейських й світових технологій, запровадження нових інноваційних видів страхових послуг, здійснити максимальне охоплення ринку та здійснювати повне обслуговування потреб власних клієнтів, а також бути лідером щодо питань зменшення собівартості страхових премій, вдосконалення і зміцнення організаційно-територіальної мережі страховика та запровадити ефективну програму перестраховування. Вказані заходи допоможуть страховим компаніям України покращити рівень власної фінансової стійкості та фінансового стану в цілому, яке дасть можливість їм конкурувати із іншими, як вітчизняними страховими компаніями, так й із зарубіжними.

Список джерел:

1. Архіпов О.П. Страхування навч. посібн. Київ: ЦУЛ. 2012. 208 с.
2. Базилевич В. Д. Страхова справа. Київ: Товариство «Знання», КОО, 2002. 203 с.
3. Богріновцева Л.М., Вергелюк Ю. Ю. Аналіз показників фінансової безпеки страхового ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. №31. С. 174-179.

4. Бойко А. О. Перестраховання як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії: дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Суми, 2016. 278 с.
5. Внукова Н. М. Страховання : теорія та практика: навч.-метод. посібн. Харків: Бурун Книга, 2010. 376 с.
6. Гвозденко О. А. Страховання: посібн. Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, Г25, 2010. 464 с.
7. Житар М.О. Методичні аспекти управління ризиками страхових компаній. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. 2016. Вип. 1(141). С. 13-17.
8. Іванюк І. С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії». *Фінанси України*. 2016. № 11. С. 77–89.
9. Кострач Л. М., Рудь Л. О. Тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. №2. С. 135-153.
10. Кужелєв М.О. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах динамічного зовнішнього середовища. М.О. Кужелєв, М.О. Житар. *Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету»*, Переяслав-Хмельницький, 2016., № 29/1. С. 287-294.
11. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/>
12. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 року № 85/96. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96- %D0%B2%D1%80](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80).

References

1. Arkhipov O.P. Strakhuvannja navch. posibn. Kyjiv: CUL. 2012. 208 s.
2. Bazylevych V. D. Strakhova sprava. Kyjiv: Tovarystvo «Znannja», KOO, 2002. 203 s.
3. Boghrinovceva L.M., Vergheljuk Ju. Ju. Analiz pokaznykiv finansovoji bezpeky strakhovogho rynku Ukrajinu. *Naukovyj visnyk Khersonskogho derzhavnogho universytetu*. 2018. #31. S. 174-179.
4. Wojko A. O. Perestrakhuvannja jak mekhanizm zabezpechennja finansovoji stijkosti strakhovoji kompaniji: dys. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.00.08 - Ghroshi, finansy i kredyt. Sumy, 2016. 278 s.
5. Vnukova N. M. Strakhuvannja : teorija ta praktyka: navch.-metod. posibn. Kharkiv: Burun Knygha, 2010. 376 s.
6. Ghvozenko O. A. Strakhuvannja: posibn. Moskva: TK Velby, Yzd-vo Prospekt, Gh25, 2010. 464 s.
7. Zhytar M.O. Metodychni aspekty upravlinnja ryzykamy strakhovykh kompanij. *Analitychno-informacijnyj zhurnal «Skhid»*. 2016. Vyp. 1(141). S. 13-17.

8. Ivanjuk I. S. Teoretychni pidkhody do vyznachennja kategorii «finansova stijkistj strakhovoji kompaniji». *Finansy Ukrainy*. 2016. # 11. S. 77–89.
9. Kostrach L. M., Rudj L. O. Tendenciji rozvytku strakhovykh kompanij v Ukraini. *Zbirnyk naukovykh pracj Nacionaljnogho universytetu derzhavnoji podatkovoji sluzhby Ukrainy*. 2015. #2. S. 135-153.
10. Kuzheljev M.O. Finansova stijkistj strakhovykh kompanij v umovakh dynamichnogho zovnishnjogho seredovyshha. M.O. Kuzheljev, M.O. Zhytar. *Zbirnyk naukovykh pracj uchenykh ta aspirantiv «Ekonomichnyj visnyk universytetu»*, Perejaslav-Khmeljnyckyj, 2016., # 29/1. S. 287-294.\
11. Oficijnyj sajт Nacionaljnoji komisiji, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi rynkiv finansovykh poslugh. URL: <https://www.nfp.gov.ua/>
12. Pro strakhuvannja: Zakon Ukrainy vid 07 bereznja 1996 roku # 85/96. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96- %D0%B2%D1%80](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80).

Богріновцева Людмила Миколаївна (ORCID: 0000-0001-9597-1085)

- кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансових ринків Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).

Чамор Галина Сергіївна – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).